

ПРОМИСЛОВА ПОЛІТИКА І НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА: ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ

В. В. Зубарев, П. П. Скурський

УДК 658.114.5/334.7.021/351.711

Проблеми формування державної промислової політики у сфері діяльності оборонно-промислового комплексу (ОПК) – важливої складової воєнно-економічного потенціалу держави детально розглядалися в статтях [1 – 4]. Однак воєнно-економічний потенціал визначається рівнем розвитку промислового та науково-технічного потенціалу держави [5]. Тому активізацію інноваційних процесів у науково-технологічній галузі, реалізацію програм модернізації виробничого і науково-технологічного потенціалу у стратегічних галузях економіки, державну підтримку інвестиційних та інноваційних проектів визначено пріоритетними завданнями стратегії національної безпеки. А утвердження інноваційної моделі розвитку економіки віднесено до пріоритетів національних інтересів [6]. Саме тому державна промислова політика повинна узгоджуватися із завданнями державної політики у сфері національної безпеки і оборони.

Основні проблеми розвитку промисловості. Нині основним інструментом реалізації державної промислової політики є Державна програма розвитку промисловості на 2003 – 2011 роки (далі – Програма), яка схвалена постановою Кабінету Міністрів України від 28 липня 2003 р. № 1174. Аналіз основних показників діяльнос-

ті промисловості за минулий період свідчить, що мету Програми не досягнуто, а основні її завдання не виконано. Насамперед не досягнуто визначених темпів зростання обсягу виробництва у машинобудуванні. Так, заплановано їх зростання порівняно з 2002 роком на 12% у 2003 р., у 1,8 разу в 2006 р. та у 3,2 разу в 2011 р. Реальні темпи зростання становили: 2003 р. – 35,8%, 2006 р. – 0,87 разу, 2008 р. – у 1,2 разу [7].

Не реалізовано завдання щодо сприяння розвитку внутрішнього ринку промислової продукції та активізації зовнішньоекономічних зв'язків. Програмою передбачалося, що обсяг промислового виробництва

Зубарев Валерій Володимирович – доктор технічних наук, професор, керівник управління проблем військово-технічної та військово-промислової політики департаменту з питань воєнної безпеки Апарату Ради національної безпеки і оборони України

Скурський Павло Петрович – кандидат технічних наук, державний експерт Апарату Ради національної безпеки і оборони України

має зрости порівняно з 2002 р. більш ніж у 1,3 разу в 2006 р. та в 1,8 разу в 2011р. Реальні темпи значно менші: 2006 р. – у 0,38 разу, а у 2008 р. – в 0,45 разу [7 – 8]. За підсумками 8 місяців 2009 р., промислове виробництво знизлося до 70,4%, у тому числі у переробній промисловості до 65,4%, зокрема в металургійному виробництві та виробництві готових металевих виробів – до 61%, у машинобудуванні – до 47,8%, у тому числі на підприємствах з виробництва електричних машин та устаткування – до 67,1%, апаратури для радіо, телебачення та зв'язку – до 66,4%, контрольно-вимірювальних приладів – до 54,6%, машин та устаткування для видобувної промисловості й будівництва, для сільського та лісового господарства, для металургії, відповідно, до 43,2%, 42,6%, 37,8%, залізничного рухомого складу – до 36,6%, автомобільного транспорту – до 17,3% [10].

Вже на початку 2009 р. обсяг продукції машинобудування знизився на 41,1% порівняно з груднем 2008 р. та на 58,3% порівняно з аналогічним періодом попереднього року [8]. За січень – червень 2009 р. темп зростання виробництва, наприклад, підприємствами підгалузей радіоелектронної промисловості, засобів зв'язку та приладобудування до відповідного періоду 2008 р. знизився до 94,4 %, у підгалузі засобів зв'язку і телекомунікації – до 69,2%, а у підгалузі приладобудування – до 82,3% [9].

Не вдалося усунути негативні тенденції у сфері зовнішньоекономічної діяльності. З 2006 р. Україна має від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі товарами: 2006 р. – 2884,5 млн. дол. США, 2007 р. – 7263,6 млн. дол. США, 2008 р. – 13307,6 млн. дол. США, за січень – серпень 2009 р. – 3758,1 млн. дол. США [7]. Вперше за останні 15 років зменшився на 28% обсяг експорту продукції військового призначення підприємствами Мінпромполітики України. Низькою (у межах 8 – 12%) залишається частка продукції машинобудування у структурі експорту продукції [7]. Обсяг експорту та імпорту товарів за січень – серпень 2009 р. становив, відповідно, 50,6% та 46,2% від обсягів аналогічного періоду попереднього року.

Кардинально не змінилася динаміка зростання продуктивності праці для забезпечення основного приросту промислового виробництва (майже 80 відсотків), що передбачалося Програмою. У 2006 р. порівняно з попереднім періодом вона

зросла у видобувній промисловості на 10%, у переробній – на 11% [11]. Однак у м. Києві (одному з промислово розвинутих регіонів України), наприклад, за січень – грудень 2008 р. до відповідного періоду 2007 р. вона зросла у переробній промисловості лише на 7%. Проте у видобувній промисловості знизилася на 55,7%, а у машинобудуванні – на 5,8% [12]. За деякими оцінками, на один долар заробітної плати український середньостатистичний робітник виробляє втричі менше кінцевої продукції, аніж аналогічний робітник у США [13].

Незначною залишається й частка витрат на оплату праці у структурі витрат на виробництво промислової продукції (робіт, послуг), яка порівняно з 2003 р. не збільшується. Якщо у 2003 р. вона становила 10,1%, то у 2006 р. – 9,2%, у 2008 р. – 9,0%, а у 2009 року – 9,7%. Звідси й значне відставання за рівнем заробітної плати у промисловості від промислово розвинутих країн. Так, погодинна оплата праці в Україні менша у 1,75 разу, ніж у Болгарії, у 5 разів, ніж у Словаччині, у 6,25 разу, ніж у Польщі та у 37,5 разу, ніж у Німеччині та Франції [13]. Отже, завдання Програми щодо істотного наближення за ефективністю праці до провідних країн світу фактично не досягнуто, а рівень соціальної спрямованості промисловості не підвищився.

Не виконуються й завдання Програми щодо поліпшення економічних показників роботи промисловості за таким показником, як зменшення кількості збиткових підприємств. На період до 2006 р. передбачено їх скорочення більш як удвічі, а до 2011 р. – навіть повна відсутність. Проте фактично у 2003 р. частка збиткових підприємств становила 37,1%, зокрема у машинобудуванні – 36,7%, у металургії та обробленні металу – 39,5%. У 2006 р. ці показники становили, відповідно, 33,5%, 33,5% та 34,5%, 2008 року – 37,2%, 36,4% та 38,3% [14]. Протягом січня – липня 2009 р. збитково працювало вже 45,6% підприємств, що на 12,5% більше, ніж у січні – липні 2008 р., та 49,3% підприємств промисловості [15]. На початок серпня 2009 р. основна частка заборгованості, як і раніше, припадала на підприємства промисловості (55,6%), зокрема майже на третину (31,4%) підприємств таких промислово розвинутих регіонів, як Донецька область та Київ.

Не підвищено рентабельність операційної діяльності підприємств – важливої умови само-

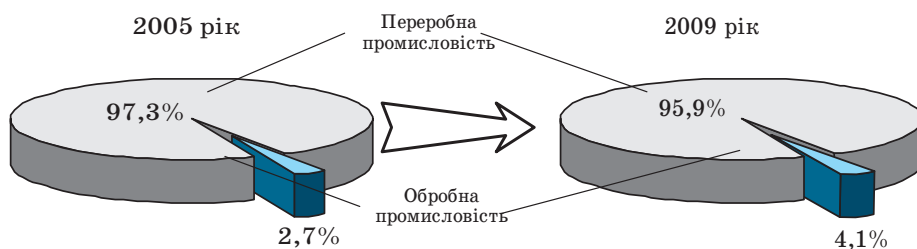
достатнього розвитку промисловості. Програмою передбачалося підвищити її рівень з 4,5% у 2003 р. до 9,2% у 2006 р. і довести до 15% у 2011 році. Реально 2006 р. вона становила 5,8% і зменшалася до 5,0% у 2008 році [8].

Структура промислового виробництва залишається деформованою і не забезпечує інноваційний та технологічний розвиток економіки держави. Програмою передбачалося до 2011 р. здійснити кардинальну зміну співвідношення між часткою промислового виробництва машинобудування та металургії у загальних обсягах реалізованої продукції, відповідно, з 12,5% та 22,8% на 21,5% і 16,2%. Проте у 2008 р. це співвідношення становило, відповідно, 14%

і 25,1% [16]. У результаті найбільша питома вага в загальному обсязі українського експорту припадає на транспортні (65,2%) та різні ділові, професійні і технічні (13,1 %) послуги [17].

Не створено умови для інноваційного розвитку промисловості. За 2005 – 2007 рр. лише 4,5% загальної кількості підприємств випускали високотехнологічну продукцію за переліком високотехнологічних товарів, що гармонізований з переліком, прийнятим у країнах Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [7]. Майже 45% підприємств переробної промисловості застосовують технології, вік яких становить до 10 років, 37% – від 11 до 30 років. При цьому більшість підприємств, які

Зміни співвідношення між загальною кількістю підприємств добувної та переробної промисловості України за період 2005 – 2009 роки

Зміни у розподілі підприємств добувної та переробної промисловості України за організаційно-правовими формами за період 2005 – 2009 роки

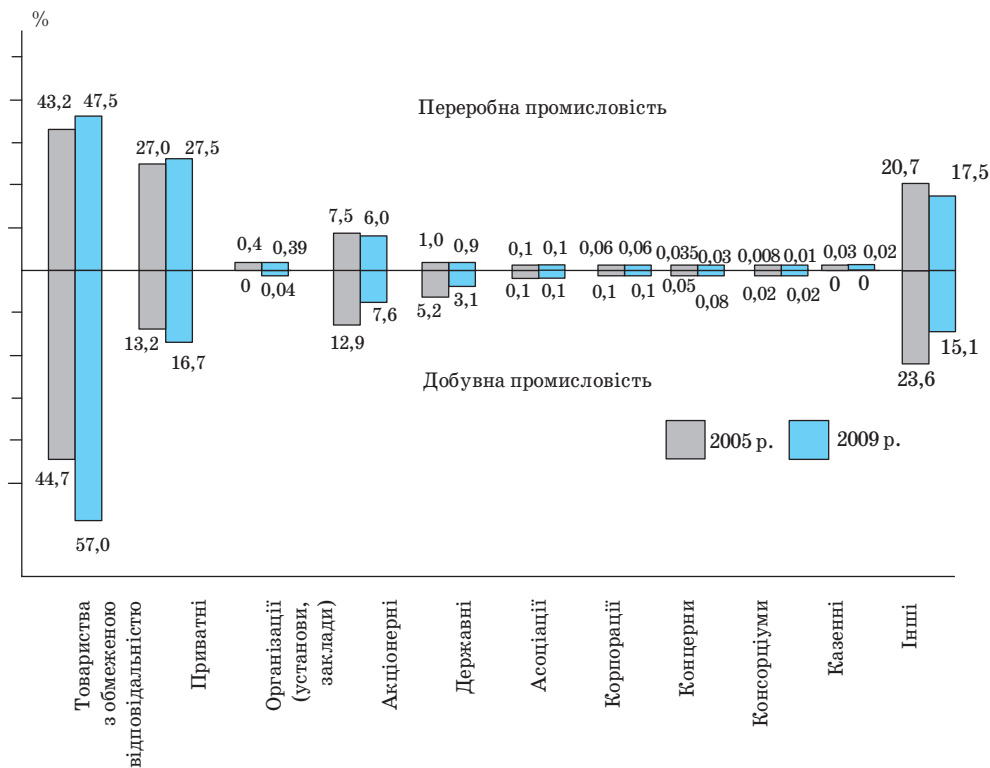
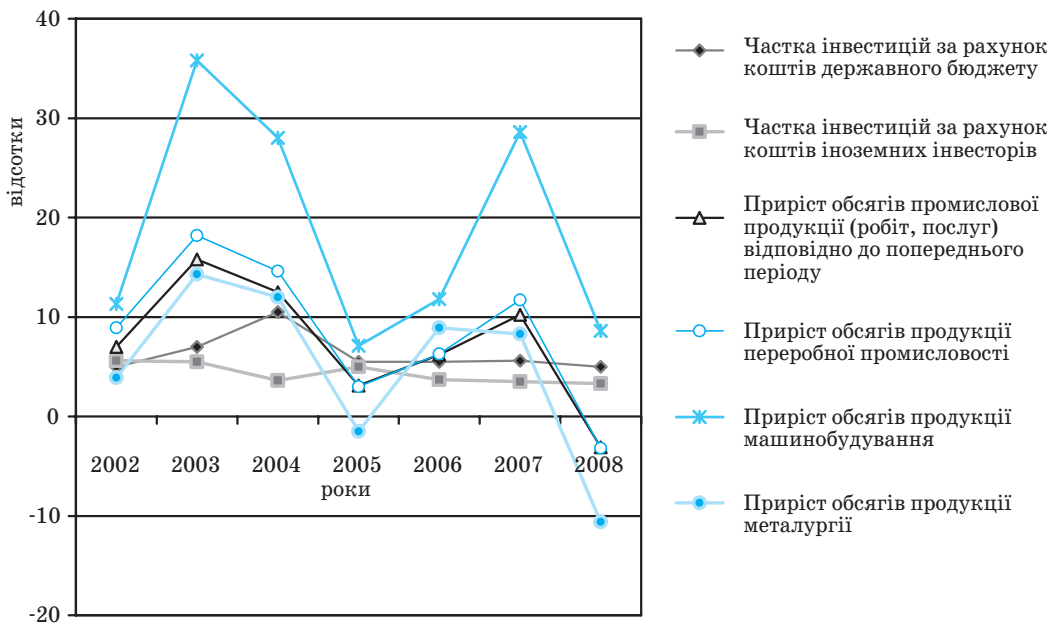

Рис. 1. Зміни в організаційно-правових формах підприємств промисловості України [7]

Рис. 2. Динаміка зміни частки інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету й іноземних інвесторів та приросту обсягів виробництва промислової продукції

застосовують технологічні процеси, середній вік яких не перевищує 5 років (23,9% загальної кількості таких підприємств), працюють у сфері виробництва харчових продуктів та напоїв. У результаті в рейтингу використання технологій та інновацій серед країн світу Україна перебуває на 83-му місці, а за здатністю адаптувати нові технології через залучення прямих іноземних інвестицій – на 97-му [18].

Практично застигли процеси консолідації підприємств, зменшується частка акціонерних підприємств, без суттєвих змін залишається державний сектор промисловості, що свідчить про неефективність державної промислової політики запроваджувати позитивні зміни в інституційному складі промисловості (рис. 1). Зокрема, призупинено процеси корпоратизації та консолідації підприємств основних галузей машинобудування, які мають важливе значення для забезпечення обороноздатності держави. Співвідношення між часткою відкритих акціонерних товариств і часткою підприємств із загальнодержавною формою власності в оборонній промисловості становить, відповідно, 8% і 92%; в авіабудівній промисловості – 15% і 85%; в радіоелектроніці – 45% і 55%; у суднобудівній промисловості – 50% і 50% [19].

Слабкою залишається інвестиційна підтримка промисловості, яка безпосередньо впливає на результати промислової діяльності (рис. 2). За 2003 – 2008 рр. частка інвестицій в основний капітал за рахунок коштів державного бюджету та коштів іноземних інвесторів у середньому становила 4 – 6%. Основні інвестиції здійснюються підприємствами та організаціями з власних коштів, однак і їх частка зменшується (від 65,8% у 2002 р. до 56,7% у 2008 р.) [7].

Стан та проблеми розвитку ОПК. Окремо слід спинитися на діяльності вітчизняного ОПК, який у країнах світу завжди є рушійною силою науково-технічного розвитку промисловості. На жаль, і тут ситуація не краща. У 2008 р. збитки його підприємств ОПК майже в 2 рази перевищили їх прибуток. Більшість оборонних підприємств використовують застаріле обладнання, а зношеність їх основних фондів порівняно з 2004 р. у середньому досягла 60%.

Підприємства ОПК також залишаються непризвільними для іноземних та вітчизняних інвесторів: частка їх коштів у загальних витратах на інноваційну діяльність становила, відповідно, у 2007 р. – 2% і 0,0001% та 18% і 4,7% – у 2008 році. Зменшується частка інноваційної продукції в загальних обсягах реалізованої підприємств

вами ОПК продукції (у 2007 р. – 6,3%, у 2008 р. – 2,3%). Причому частка впроваджених нових технологічних процесів у сфері виробництва ОВТ у загальних обсягах освоєних нових технологій сягала 3%, а частка впроваджених інноваційних видів продукції військового призначення у загальних обсягах виробництва – 9%.

Ледь жевріє діяльність з патентування вітчизняних винаходів у країнах світу. У 2008 р. отримано лише 4 таких охоронних документи. На найнижчому рівні й діяльність з упровадження винаходів, нових технологій та матеріалів. Частка таких робіт у загальних обсягах інноваційної продукції становила у 2008 р., відповідно, 5,7%, 2,9% та 0,8%. Як наслідок, питома вага високих технологій в експорті промислової продукції у 2 – 3 рази менша, ніж у країнах навіть із середнім рівнем розвитку. Україна нині значно відстає у розвитку елементної бази мікроелектроніки, мікропроцесорної техніки, нанотехнологій, без чого неможливе створення сучасних зразків ОВТ [4].

Втрачається інтелектуальний потенціал ОПК через старіння та відплив наукових кадрів провідних оборонних підприємств, а також через відсутність мотивації для залучення у цю сферу молодих фахівців вищої школи [20]. Кількість працюючих в ОПК щорічно зменшується у середньому приблизно на 10 тис. осіб.

Слабкою залишається державна підтримка технологічної модернізації підприємств ОПК: частка коштів державного бюджету на ці цілі у загальних обсягах капітальних інвестицій становить 7 – 8%, на інновації – 5%, зокрема у сфері виробництва озброєння та військової техніки – 7–8%. Підприємства не отримують пільгових кредитів для здійснення інноваційної діяльності та реалізації проектів, хоча на це вони змушені брати кредитні ресурси до 24% від загальних витрат, у тому числі 43% у сфері виробництва озброєння та військової техніки.

У результаті більшість державних оборонних програм, що спрямовані на забезпечення обороноздатності держави, не виконано, економічний стан ОПК погіршується, його технологічний розвиток не стимулюється, а структурні реформи не здійснюються. Показовим є те, що заходи з реформування ОПК не віднесено до пріоритетів державної економічної політики

і залишаються без необхідного фінансового забезпечення [1].

Водночас характер змін у безпековому середовищі навколо України ставить перед економікою держави, зокрема ОПК, завдання стосовно спроможності самостійно забезпечити оборону національної території.

Проблеми збалансованості бюджетної політики з підтримки розвитку промисловості. Не вирішеною залишається проблема підвищення ефективності та цілеспрямованості бюджетної політики з підтримки розвитку промисловості, зокрема реалізації державних програм. Із фонду Державного бюджету України у 2008 р. фактично профінансовано 43,3% від загальних обсягів коштів передбачених кошторисом Міністерства промислової політики, які головним чином (82%) спрямовувалися на виконання заходів розвитку з реалізації державних (регіональних) програм. Однак з них частка фінансування заходів Державної програми розвитку та реформування гірничо-металургійного комплексу на період до 2011 р. становила лише 0,002%, Загальнодержавної комплексної програми розвитку високих наукоємних технологій – 1%, Державної програми розвитку техніки та технологій надвисоких частот на 2005 – 2009 рр. – 0,7%, Державної програми розвитку промисловості на 2003 – 2011 рр. – 1,9%, Державної програми розвитку машинобудування на 2006 – 2011 рр. – 13,6%. Фінансова підтримка розвитку наукової інфраструктури у сфері промисловості (відповідно до бюджетної програми за КПКВ 2601040 та Постанови Кабінету Міністрів України від 19 грудня 2001 № 1709) фактично не здійснювалася, оскільки метою програми визначено проведення лише наукових конференцій, семінарів та виставок [21].

Про розбалансованість державної промислової політики свідчить також те, що обсяги фінансування у 2008 р. діяльності підприємств у сфері стандартизації, сертифікації та метрології перевищують у 2 рази обсяги фінансування Загальнодержавної комплексної програми розвитку високих наукоємних технологій. Вони порівняльні з обсягами фінансування Державної програми розвитку промисловості на 2003 – 2011 рр. та понад 60% обсягів фінансування Державної програми розвитку машинобудування на 2006 – 2011 роки [21].

Це є свідченням того, що заходи державних цільових науково-технічних програм у сфері промисловості не віднесено до пріоритетів державної промислової політики, а бюджетна політика не спрямована на виконання вимог таких актів законодавства, як законів України «Про Загальнодержавну комплексну програму розвитку високих наукоємних технологій», «Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки», «Про наукову та науково-технічну діяльність».

Серйозними прорахунками у плануванні заходів промислової політики є відсутність конкретних великих і важливих для розвитку економіки держави проектів, які концентрували б обмежені фінансові ресурси держави. Обсяги фінансування державних програм, як правило, розпорошені й істотно не впливають на розвиток промисловості.

Значним недоліком програмних документів є також відсутність системи пріоритетів, що дало б можливість сконцентрувати матеріальні, кадрові та фінансові ресурси на реалізації першочергових завдань державної промислової політики. У результаті заходи згаданих програм не охоплюють основну кількість підприємств промисловості (як правило, кілька десятків), а тому суттєвого не впливають на покращення її економічного стану [21].

Зарубіжний досвід з формування та реалізації промислової політики. У більшості країн ринкової економіки головною метою промислової політики стала великомасштабна консолідація підприємств, яка завершилася створенням потужних «метаструктур» – фінансово-промислових груп (ФПГ). Нині вони становлять кістяк промисловості. Завдяки цьому здійснена її успішна модернізація та динамічний розвиток. Сучасні ФПГ – універсальні за характером діяльності та транснаціональні за масштабами об'єднання. Створені на основі акціонування, поєднання фінансових та ділових зв'язків, вони об'єднали промислові фірми, банки та інші фінансові інститути, торговельні та будівельні компанії, а також компанії інших галузей господарства [22].

Сьогодні у світі є кілька типів стійких корпоративних відносин: американський, західноєвропейський та японський [23]. З метою забезпечення державного контролю у промисловому

секторі економіки у країнах Західної Європи достатньо поширеним стало створення державних концернів шляхом об'єднання різних націоналізованих компаній однієї галузі чи низки галузей [1]. Але організаційною структурою управління державним майном акціонерних компаній, контрольні пакети акцій яких викупила держава, стали державні холдингові компанії. Саме вони дали можливість урядам послідовно реалізовувати свою економічну та промислову політику.

Характерною рисою державної промислової політики стало здійснення комплексних заходів з підтримки таких об'єднань. З цієї метою широко використовують значні бюджетні інвестиції, запроваджують сприятливу податкову політику, наприклад, шляхом звільнення їх від сплати відсотків за отриманим капіталом. Таким об'єднанням надається право випускати гарантовані державою облігації, при цьому 65% річного прибутку зараховується до державного казначейства. Державні холдингові компанії отримали також більшу самостійність з проведення власної ринкової стратегії, а їх менеджерам надано можливість провадити незалежну політику, що сприяло підвищенню ефективності роботи та самостійності компаній. Державне втручання у господарську діяльність таких компаній обмежувалося призначенням менеджерів вищого рівня та проведенням державної інвестиційної політики. Іншою формою державного контролю діяльності промисловості став механізм управління підприємствами через державні банки, який вперше був реалізований на практиці в Італії [22].

Стратегією промислової політики Японії стала також концентрація підприємств у великі, універсальні, самодостатні та багатогалузеві ФПГ – «сюдани». До структури ФПГ входять фінансові інститути (банки, страхові та трастові компанії), торговельні фірми, а також виробничі підприємства, які визначають повний спектр галузей народного господарства. При цьому забезпечується взаємна участь компаній у капіталі учасників об'єднання, а провідна роль в управлінні діяльністю сюдану відведена банку.

Досвід японських ФПГ з оптимальної організації господарського обороту отримав поширення в азіатському регіоні світу. Таким шляхом пішла, наприклад, Північна Корея, де досягну-

то високого ступеня концентрації виробництва та капіталу у кількох найбільших ФПП – «чеболях». Уряд країни не тільки стимулював створення таких об'єднань, а й усіляко підтримує їх розвиток, що врешті забезпечило перетворення їх на домінуючі елементи структури промисловості, сприяло розширенню їх зовнішньоекономічної та транснаціональної діяльності [22].

У Російській Федерації державна інноваційна та промислова політика здійснюється системно за такими пріоритетними напрямками, як розвиток науки, технологій, освіти, вдосконалення національних інвестиційних та фінансових інститутів. Головною її метою є забезпечення технологічної безпеки держави як важливої складової національної безпеки, а також досягнення необхідного рівня безпеки у воєно-економічній сфері. Заходи з реструктуризації, оптимізації та розвитку ОПК узгоджуються із завданнями всебічного та своєчасного забезпечення воєнної організації держави сучасними видами озброєння та військової техніки [24]. Структура управління промисловістю в РФ визначається розподілом функцій федеральних органів виконавчої влади за трьома напрямками державного регулювання у сфері економіки, запровадженням указом президента Російської Федерації від 9 березня 2004 р. № 314 («О системе и структуре федеральных органов власти») [25]. Виконання функцій з прийняття нормативно-правових актів та участі у розробці актів законодавства покладено на федеральні міністерства. Державний контроль та нагляд за виконанням загальнодержавних правил поведінки державними органами влади, їх посадовими особами та громадянами, які встановлені нормативно-правовими актами та актами законодавства, покладено на федеральні служби. Функції з управління державним майном та надання державних послуг, а також функції з правонаступництва здійснюють федеральні агентства.

Встановленою практикою з реалізації державної промислової політики у країнах світу є відсутність у системі державних органів виконавчої влади спеціалізованих міністерств з «промислової політики». Невживання терміна «промислова політика» в назві міністерств пояснюється тим, що в разі невдалого її проведення (з різних причин), відсутності конкретних та ефективних заходів або позитивних

результатів фактично дискредитується не тільки державна промислова політика, а й відповідне міністерство з такою назвою. Системна реалізація державної промислової політики здійснюється або «чистими» міністерствами промисловості, або найчастіше міністерствами, які поєднують такі сфери державного регулювання, як економіка, фінанси, промисловість і торгівля (наприклад, Міністерство економіки, фінансів та промисловості Франції) [26].

Як правило, запроваджується або державно орієнтована або ринково орієнтована промислова політика [27]. Перша має «вертикальний» характер і спрямована на зміну промислової структури економіки. Вона позначається безпосереднім та активним втручанням держави у сферу виробництва, регулюванням діяльності природних монополій (наприклад, у галузях транспорту, електроенергетики, телекомунікацій, ОПК) та активним фінансуванням промисловості. Ринково орієнтована промислова політика спрямовується на створення сприятливого ринкового середовища у галузях виробництва. Вона має «горизонтальний» характер і запроваджується після проведення необхідних для економіки держави змін промислової структури. Суть такої політики полягає у провадженні ефективної системи мотивації підприємств шляхом проведення стимулюючої фінансової та податкової політики, реалізації державних програм (з досліджень та розробок, підготовки кадрів), встановлення пріоритетів розвитку промисловості та підтримки просування її продукції на світові ринки. Однак в обох випадках для забезпечення керованості процесів у промисловості нормою стало запровадження замкненого циклу «планування – виконання – перевірка – коригування планів» [28].

Основні акценти нової промислової політики України та підходи до її формування. Реалізація Державної програми розвитку промисловості на 2003 – 2011 рр. не усунула низку загроз національним інтересам і національній безпеці. Неefективною залишається й наявна система державного регулювання і контролю у сфері промисловості. Для виправлення такого стану необхідна нова державна промислова політика, в основу якої має бути покладена стратегія відходу від існуючої неконкурентної на світових ринках сировинної структури вітчизняної промисловості та побудови сучасної моделі,

наближеної до структури промисловості технологічно розвинутих країн світу.

Основними умовами досягнення цього є запровадження активної регулюючої ролі держави, створення умов для розвитку внутрішнього ринку та вдосконалення державно-приватного співробітництва. Поширеними формами взаємодії держави та бізнесу мають стати передача приватному бізнесу окремих функцій управління державною власністю, залишаючи за державою функції планування та контролю, і залучення приватного капіталу на конкурсній основі до виконання державних замовлень [26].

Основні напрями державної промислової політики на довгострокову перспективу повинні бути викладені в **новому стратегічному довгостроковому документі – Стратегії розвитку промисловості України**, пропонується структура якої наведена на рис. 3. Сьогодні широкомасштабне інтегрування промислового виробництва з метою реалізації великих інноваційних проєктів треба розглядати як один з найефективніших механізмів побудови нової моделі вітчизняної промисловості. Водночас модернізація застарілих основних фондів, створення нових виробничих потужностей та забезпечення нормального функціонування механізму відтворення виробництва потребує здійснення активної державної інвестиційної політики, створення умов для збільшення кредитування оборотних засобів підприємств, що має стати пріоритетом державної промислової політики.

Важливим механізмом реалізації мети і завдань нової промислової політики залишається програмування та планування заходів, що вимагає запровадження системного підходу, досконалих процедур прогнозування і планування, а також визначення оптимального складу середньострокових державних цільових програм (економічних та науково-технічних). Ці програми мають спрямовуватися на розв'язання як загальних проблем розвитку промисловості, так і її окремих галузей.

Головною метою економічних програм є забезпечення державної підтримки структурно-перспективних галузей промисловості для збільшення їх прибутковості та досягнення мультиплікаційного інвестиційного ефекту. Завдання таких програм – запровадження сприятливої податкової, амортизаційної, ціно-

вої політики та стимулювання розвитку галузей, а також підприємств, які мають стратегічне значення для забезпечення національної безпеки і оборони. Водночас вони мають містити завдання з вирішення проблем кадрового забезпечення галузей промисловості, зокрема залучення та закріплення на підприємствах молоді, забезпечення підготовки необхідних інженерних кадрів та робітників виробництв за основними видами професій. Проте найважливішу роль повинні відігравати програми, спрямовані на реалізацію важливих для розвитку економіки країни проєктів. Саме вони допоможуть створити реальні умови для становлення та зміцнення форм державно-приватного партнерства, посилення державного стимулювання та мотивації приватного капіталу.

Важливими для інноваційного і технологічного розвитку мають стати науково-технічні державні цільові програми, спрямовані насамперед на забезпечення розвитку високих наукоємних промислових технологій. Вищий їх пріоритет – розвиток нанотехнологій та впровадження інноваційних проєктів, що перетворило б їх на акумулятор інноваційного розвитку промисловості. З цією метою, наприклад, доцільно розробити середньострокову державну цільову програму розвитку наукоємних технологій, яка стала б реальним механізмом запровадження вимог Закону України «Про загальнодержавну програму високих наукоємних технологій». Причому включення до неї такого пріоритетного напрямку, як розвиток **критичних технологій**, цілком вито відповідало б інтересам національної безпеки і оборони.

Реалізація нової державної промислової політики потребує запровадження й досконалішої структури державного управління, яка реально спроможна була б ліквідувати структурну незбалансованість промисловості з її сировинною орієнтацією, змінити на позитивне сальдо торговельного балансу та усунути вищезгадані загрози національним інтересам і безпеці. Нова структура управління повинна також забезпечити системний підхід до реалізації заходів та завдань промислової, військово-технічної та військово-промислової політики держави. У тих галузях промисловості, де досягнуто високого рівня корпоратизації та акціонування підприємств, окремі функції державного управління мають бути передані новоствореним великим об'єднанням, основною організаційною

Рис. 3. Структура Стратегії розвитку промисловості України, що пропонується

структурою управління яких повинні стати холдингові компанії.

Таким чином, запропоновані підходи до формування нової промислової політики дадуть мож-

ливість реально прискорити побудову конкурентної структури промисловості та врахувати потреби у забезпеченні національної безпеки і оборони.

Джерела

1. Горбулін В. П., Зубарев В. В., Скурський П. П., Кутовий О. П. Проблемні питання формування ефективної системи управління оборонно-промисловим комплексом України // Національна безпека: український вимір. – 2009. – № 4 (23). – С. 11 – 20.
2. Зубарев В. В., Скурський П. П., Величко О. Ф. Стратегічні питання забезпечення науково-технологічної безпеки України та шляхи їх вирішення // Наука і оборона. – 2009. – № 3. – С. 18 – 23.
3. Горбулін В. П., Зубарев В. В., Скурський П. П., Химченко С. М. Військово-технічна та військово-промислова політика України: проблеми формування та реалізації // Національна безпека: український вимір. – № 3. – 2009. – С. 5 – 11.
4. Горбулін В. П., Зубарев В. В., Скурський П. П. Формування та реалізація державної політики у галузі наукової та науково-технічної діяльності в забезпеченні національної безпеки і оборони // Стратегічна панорама. – 2008. – № 2. – С. 75 – 84.
5. Демидов Б. А., Величко А. В., Волощук И. В. Системно-концептуальные основы деятельности в военно-технической области. Книга 1. Концептуальные основы и элементы национальной безопасности / Под. ред. Б. А. Демидова. – К., 2004. – 736 с., 67 ил.
6. Указ Президента України від 12.02.2007 р. № 105 «Про Стратегію національної безпеки України».
7. <http://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Державний комітет статистики України. Експрес-випуск. – 2009. – № 33. – 16 лютого.
9. http://industry.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=73780
10. Держкомстат України. Про соціально-економічне становище України за січень – серпень 2009 року. – К., 2009.
11. <http://me.kmu.gov.ua/file/link/126733/file/Metodika.doc>
12. [http://www.gorstat.kiev.ua/Docs/20.01m\(3\).doc](http://www.gorstat.kiev.ua/Docs/20.01m(3).doc)
13. http://www.niss.gov.ua/Monitor/Monitor1_72/01.htm
14. Державний комітет статистики України. Експрес-випуск. – 2009. – № 35. – 17 лютого.
15. Держкомстат України, 1998 – 2009. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за галузями економіки та організаційно правовими формами господарювання станом на 1 липня 2009 року. Дата останньої модифікації: 15/07/2009.
16. Державний комітет статистики України. Обсяг реалізованої промислової продукції (робіт, послуг) за січень – квітень 2008 року. – 2008. – 27 травня.
17. Державний комітет статистики України. Зовнішня торгівля України за 2008 рік. Експрес-випуск. – 2009. – № 28. – 16 лютого.
18. Бленк Дж. Оцінка конкурентоспроможності України в умовах політичних змін // Інтелектуальна власність. – 2005. – № 24. – 2 липня.
19. Державний комітет статистики України. Кількість суб'єктів ЄДРПОУ за галузями економіки та організаційно правовими формами господарювання станом на 1 квітня 2008 року. – 2008. – 15 квітня.
20. Скурський П. П., Шевцов А. І., Боднарчук Р. В. Міжнародне військово-технічне співробітництво України: проблеми та шляхи їх вирішення // Стратегічна панорама. – 2004. – № 3. – С. 133 – 140.
21. www.industry.gov.ua
22. Цветков В. А. Финансово-промышленные группы в современном мире // Промышленная политика в Российской Федерации. – 2000. – № 6. – С. 36 – 47. – <http://www.cemi.rssi.ru/mei/articles/tsvet-00.htm>
23. Одинцов М. В., Ежкин Л. В. Корпоратизация и реструктуризация как две стороны реформирования предприятия // Менеджмент в России и за рубежом. – 2000. – № 6. – <http://www.dis.ru/library/manag/archive/2000/6/860.html>
24. Стратегия национальной безопасности Российской Федерации до 2020 года. Указ Президента Российской Федерации от 12 мая 2009 г. № 537.
25. Авеков В. В. Экономический рост и реформирование промышленности в Российской Федерации // Недвижимость и инвестиции. Правовое регулирование. – 2002. – № 4 (13). – Декабрь. – http://www.dpr.ru/journal/journal_10_15.htm
26. <http://edirc.repec.org/minind.html>
27. Рише Ксавье. Реорганизация фирм и промышленная политика в странах с переходной экономикой. – http://vasilieva.narod.ru/ptpu/4_6_01.htm
28. Конарева Л. Теория доктора Деминга. – <http://quality.eup.ru/MATERIALY7/tdd.htm>